

Veliki deo zabrinutosti oko reakcije protiv klimatskih politika EU usredsređen je na istočnu Evropu. Učesnici kampanje kažu da su zabrinutosti razumljive, ali da ih je moguće prevazići – ključ je u tome što radnici postaju deo procesa.

Neposredno pre nego što je Evropska komisija predstavila svoj predlog za 55 za ispunjenje novog cilja EU za smanjenje emisije stakleničkih gasova od 55% za 2030. godinu, demonstranti su 9. juna ispunili ulice Varšave u Poljskoj. Neki su uzvikivali slogane protiv Zelenog dogovora EU – okvira politike koji vodi klimatsku politiku Unije. U isto vreme, po kvartalu EU u Briselu pojavili su se plakati sa pitanjem da li je nova politika zeleni ili „mračan dogovor“. Poster kampanja je citirala veb lokaciju sa završetkom .pl domena. Poljska vlada bila je najveća prepreka klimatskim akcijama EU u protekloj deceniji, dosledno pokušavajući da stavi veto na strože ciljeve smanjenja emisija ili ograničenja industrijskog zagađenja. Varšava veruje da, kao najveća država Centralne i Istočne Evrope, govori za čitav region u smislu zabrinutosti oko ekonomskih efekata mera za borbu protiv klimatskih promena.

Ispitivanja javnog mnjenja ukazuju da ovo uverenje možda nije neosnovano. Ljudi u istočnoj Evropi u proseku su manje zabrinuti zbog klimatskih promena od onih u zapadnoj i južnoj Evropi, otkriva izdanje Svetskog izveštaja o riziku za 2020. Dok 73% ljudi u južnoj Evropi smatra da su klimatske promjene „vrlo ozbiljna“ pretnja, samo 47% se oseća isto u istočnoj Evropi. Ova razlika u javnom mnjenju dovela je do mnogo prepirki oko toga da li bi klimatske politike EU mogle izazvati reakciju i razlog zašto je Fond za pravednu tranziciju EU, dizajniran da ublaži udarac, usmeren prema istoku.

Ali pažljivijim razmatranjem zabrinutost u centralnoj i istočnoj Evropi je više nijansirana. Plakate u Briselu sa natpisom Zeleni dogovor platio je poljski rudnik uglja koji bi trebalo da bude zatvoren po nalogu Evropskog suda pravde. Protest u Varšavi takođe je ukorenjen u zatvaranju rudnika uglja, sa radnicima koji su dolazili iz poljskih ugljenih regiona da učestvuju. Umjesto da predstavlja udarac protiv Zelenog dogovora, protivljenje klimatskim merama izgleda u velikoj meri ljuto zbog gubitka radnih mesta u rudarstvu.

Međutim, postoji stvaran rizik da će klimatska politika EU postati ambicioznija i uticati na svakodnevne aktivnosti poput punjenja goriva gorivom ili zagrevanja kuća, pa će se reakcija povećati. „Postoje neki ljudi, ne samo u Poljskoj, već i drugde, koji pokušavaju da se mobilišu protiv šire klimatske agende i pokušavaju da iskoriste legitimnu zabrinutost u vezi sa poslovima i restrukturiranjem kako bi potisnuli širu agendu protiv klime“, zabrinjava Judit Kirton-Darling, bivši član Evropskog parlamenta, a sada zamenik generalnog sekretara industriAll Europe, krovne organizacije koja predstavlja radnike u proizvodnji, rudarstvu i energetici.

„Potencijalni uticaj loše upravljanih ili ishitrenih strukturnih promena bio bi prilično značajan“, dodaje ona. „Veliki fokus nam je na centralnoj i istočnoj Evropi, jer je to kombinovano ukidanje uglja, transformacija teške industrije i promena automobilske industrije sve u isto vreme“.

Argument koji se čuje u istočnoj Evropi je da, budući da ove ekonomije još nisu toliko razvijene kao one u zapadnoj Evropi, od njih se ne bi trebalo tražiti da podnose iste žrtve za rešavanje klimatske krize. Činjenica da su ove regije već doživele ometajuću tranziciju devedesetih – što je neke ljude ostavilo na hladnoći – nudi dodatni razlog za skepticizam u pogledu toga da li bilo koja promena može biti „pravedna“, kažu istočni političari. Ovu zabrinutost dodatno pojačava osećaj da se politika nameće sa razvijenijeg Zapada koji lakše može priuštiti promene.

„Jedan problem je sindrom, ovde nije izmišljen“, kaže Julian Popov, saradnik u Evropskoj fondaciji za klimu i bivši ministar životne sredine Bugarske. „Zemlje centralne i istočne Evrope nemaju osećaj da su bile uključene u razvoj klimatske agende i instinktivno se tome opiru“.

On kaže da je drugi problem to što je klimatsko delovanje predstavljeno kao žrtva ili teret. „Službeno koristimo ovaj izraz – podela tereta. Mnogo relevantniji stav da je klimatsko delovanje takođe tehnološka i ekonomska prilika još nije u potpunosti stigao u region.

Promena plime i oseke

Međutim, postoje znaci promena, uglavnom zbog novca. Nakon velikog pritiska poljske vlade i drugih, Komisija je prošle godine najavila da će mere Zelenog dogovora pratiti sa Fondom za pravednu tranziciju EU, osmišljenim da pomogne regijama zavisnim od 'stare' ekonomije, poput regija uglja, pri prelasku na druge oblike radni odnos. Ta ideja je pretočena u fond od 17,5 milijardi evra u okviru višegodišnjeg budžeta EU od 1,7 milijardi evra za 2021-2027. Komisija kaže da će fond mobilizovati do 30 milijardi eura ulaganja ako se uskladi s privatnim sredstvima.

Ali sindikati nisu impresionirani. Kažu da je 17,5 milijardi evra tokom sedam godina kap u moru. Kirton-Darling kaže da konkretni predlozi potrebni za osiguranje pravedne tranzicije više od puke retorike nedostaju.

Tu dolazi Varšavski protest. Neki klimatski borci veruju da takvi događaji mogu doneti pozitivne promene. „Ove proteste imamo u Poljskoj stalno“, kaže Miłoslawa Stepień, samo koordinator tranzicije u nevladinoj organizaciji Bankwatch. „Iz perspektive poljskih aktivista, to je oblik pritiska na vladu.

Najjači sindikati u Poljskoj su u Gornjoj Šleziji, regionu uglja, objašnjava ona. „Pregovaraju o

uslovima postepenog ukidanja uglja u regionu. Ako nisu srećni, obično izvode svoje članove na protest". Ponekad, kaže ona, njihovi predlozi mogu biti „izuzetno konstruktivni i progresivniji nego što dobijamo od vlade“. U drugim prilikama, oni „traže stvari koje su smetnja“, priznaje ona.

Dok bi poljska vlada nesumnjivo više volela da se demonstranti usredsrede na Brisel, Kirton-Darling kaže da su po svemu sudeći veoma usredsređeni na Varšavu. Junski protesti „nisu izgledali tako protiv EU kao što smo se bojali“, kaže ona. Umesto toga, bili su „vrlo kritični prema načinu na koji se postupalo sa zatvaranjem [rudnika uglja] Turov, vrlo kritično prema tome kako je poljska vlada upravljala situacijom“.

Pritisak radnika iz uglja godinama je gurao poljsku vladu (ili im je možda davala opravdanje) da se bori protiv klimatskih akcija na nivou EU. Stepień kaže da to više nije slučaj. „Čak i tokom ZP [Samita UN o klimi] u Katovicama pre dve godine, visoki poljski zvaničnici su poricali klimatske promene, rekavši da nema potrebe da se udaljavate od uglja. Sada se situacija promenila. Fokus je više na tome kako i kada će to biti učinjeno i kako ćemo minimizirati gubitke od te tranzicije“.

Sindikati koji predstavljaju radnike iz uglja, kaže Stepień, sada su više fokusirani na to kako da sprovedu tranziciju nego da je zaustave, a pojava Fonda za pravednu tranziciju EU bila je ključna u ovoj promeni mišljenja. „Novac je imao veliki uticaj“, smatra Stepień. U mnogim regijama u kojima su pre samo nekoliko godina razgovarali o nastavku vađenja uglja u narednih 20-30 godina došlo je do pomaka u roku od nekoliko meseci, kaže on“. Sada kažu da se možemo prijaviti za fondove EU koji će nam pomoći da pređemo s uglja i pronađemo novu budućnost“.

Radnici: neravnoteža moći

Međutim, nisu svi sindikati u centralnoj i istočnoj Evropi moćni kao oni u Gornjoj Šleziji. U stvari, oni su više izuzetak nego pravilo. „Problem u Poljskoj je što većina sindikata nisu pravi sindikati“, kaže Stepień. „Imate sindikate koje organizuju same kompanije, a vode ih direktori lutaka ili stolice“.

Kirton-Darling kaže da postoji opšta neravnoteža u moći sindikata širom Evrope. Tamo gde su sindikati slabi, često je bilo teže pridobiti ljude za tranziciju energije. „Vlade u centralnoj i istočnoj Evropi, posebno u Rumuniji i Slovačkoj, namerno su oslabile industrijske odnose“, kaže Kirton-Darling. Rumunija je nedavno ukinula kolektivno pregovaranje u celom sektoru, a u Slovačkoj su se sindikati žalili da im vlada oduzima mogućnost da pregovaraju, a kolektivno pregovaranje je vraćeno na nivo kompanije. „Ako organizujete pravednu tranziciju, teško je ako ne možete pregovarati iznad nivoa radnog mesta“, dodaje ona.

„To je u potpunoj suprotnosti sa pozitivnom pričom koju vidimo na mestima poput Švedske ili Finske, gde imaju radikalnu klimatsku agendu, a sindikati su se za nju prijavili jer su bili uključeni u diskusije“, nastavlja Kirton-Darling . “Ako imate jake industrijske odnose, možete brzo smanjiti emisije”.

“Industrija vetra u mnogim evropskim zemljama je još uvek prilično mlada industrija – potrebno je vreme da je sindikati unesu u svoj portfolio“, kaže Kristof Zipf iz sindikalne udruge Wind Europe. Ali postoji nekoliko primera sindikata koji aktivno podržavaju prelazak na Zipf navodi “plodnu saradnju” između nemačkog sindikata IG Metall Kuste i nemačkih udruženja za energiju vetra.

Popov ističe da su sindikati u centralnoj i istočnoj Evropi, koji su u nekim zemljama razvijeniji nego u drugim, “spremni da se pridruže tranziciji ako postoji verodostojna ponuda”. „Stavovi se menjaju, ali nedostaje političko vođstvo. Paradoks je u tome što politički lideri daleko zaostaju za javnim stavovima”.

Nijanse situacije u istočnoj Evropi izgubljene su za neke u Briselu i drugim zapadnoevropskim prestonicama, koji klimatsku politiku karakterišu kao crno -belu bitku dobra protiv zla. Iako su stavovi poljske vlade često u suprotnosti sa dugoročnim ekonomskim interesima zemlje, mnoge njene zabrinutosti su legitimne. Ključ će biti angažovanje sa ljudima na terenu, posebno preko predstavnika sindikata. Ako kreatori politike ne preduzmu takve korake, energetska tranzicija EU rizikuje posrnuće.

Izvor: Energy Monitor